

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.
11.
12.
13.

23
/ 80

1660, 3.

D. B. I.
**DE EO QVOD CIVITAS
EGIT.**

In incluta Argentoratensi Academia

P R A E S I D E

JO. HENRICO BOECLERO,

Historiarum Professore ordinario.

publice

more Academico

respondet

JOHANNES ZECHIUS, Ulmenfis.

d. 19. m. Ianuarii.

ARGENTORATI,

Typis **FRIDERICI SPOOR:**

ANNO M. DC. LX.

Handwritten text in the left margin, partially obscured by the binding.

D. R. I.
DE EO QVOD CIVITAS

In p[ar]te Argentina in h[ab]itu

JOHANNES BOCCACCIO

JOHANNES BOCCACCIO

FRANCISCVS BOCCACCIO

ANNO 17 DE IX

ACTIS CIVITATIS.

DE eo, quod Civitas egit, quæsitum
omni tempore esse, *Philosophus* testatur; neque de-
ducta in hunc diem ignorare nos experientia finit.

Acta Civitatis non minus licebit dicere, quàm *acta*
Principis, *acta Syllæ*, *Cæsarij*, aliorum; qui potestate sibi debitâ, aut
sumtâ, auctores actoresq; fuerunt rerum, de quibus hoc loquen-
di genus exaudiendum est. Nam, quod *Actorum* vocabulo com-
mentarios indicare solent, ubi *acta Senatus*, *acta populi*, *acta diur-* *Lips. Ex-*
na, *acta judiciorum* signantur, nostram ad rem nihil nunc at- *curf. ad 5*
tinet. *A. Tac.*

Intricavit haud parum nobilissimam disputationem, late
diffusus error, quo plerique, quicquid *Aristoteles* in civili doctrina
attingit, non ultra, quàm ipse disserit, sibi requirendum existi-
mant: quasi vel absoluta essent, atque pertractata omnes ejus-
modi disquisitiones; vel non amplius, quàm exempla fortè af-
sumta significant, tota argumenti ratio pateret. Quod summo
equidem illi viro, qui specimen civilis doctrinæ non corpus, & id
ipsum non explanata, sed oblecta ratione voluit exhibere, in
mentem nunquam venisse, arbitrari fas est.

Bis proponit hanc dubitationem *Philosophus*: *ἄλλοι γὰρ ἀπορί- 3 Polit. c. i.*
σθητοῦσιν, αἰ μὲν φασκότες τὴν πόλιν πεπραχέναι τὴν πράξιν. οἱ δ' ἄλλοι 2. al.
τὴν πόλιν, ἀλλὰ τὴν ὀλιγαρχίαν, ἢ τὸν τύραννον. Nunc enim de hac re *ed. 1. 2. 2.*
disputant: alii quidem civitatem hoc egisse; alii, non civitatem, sed
paucos aut tyrannum egisse dicentibus. Et postea, *ἀπορίσθησιν τινες,*
πόλις ἢ πόλις ἐπραξεν, τότε ἔχῃ ἢ πόλις. οἷον ἔταν ἐξ ὀλιγαρχίας ἢ
τυραννίδος γένεται δημοκρατία. τότε γὰρ ὅτε τὰ συμβόλαια ἐνίοι βό-
λοῦνται διαλέγειν, ὡς ἐστὶν πλειάς, ἀλλὰ τοῦ τυράννου λαβοῦσθαι. ἔτ'
ἀλλὰ πολλὰ τῶν τοιούτων, ὡς ἐστὶν τῶν πολιτῶν πρὸ κράτει ἴσας, ἀ-
λλὰ ἐν δὴ διὰ τὸ κοινὸν συμφέρον. Qui locus non simplicem habet
difficultatem: neque sincerus videtur, quod jam non nemini
notatum

A notatum

notatum video. Mireris tamen, quàm securè, & interpretes & commentariorum scriptores, inoffenso scilicet pede transcurrant. Certè non hærent postrema prioribus. Omissum ergo aliquid fuerit, aut legendum, si eruditus placeat, mutato numero: *as évias τῶν πολιτῶν πρὸ κράτειν ἔστιν, ἀλλὰ ἔστι τὸ κοινὸν συμφέρον.* Uno ostendit exemplo, cùm multa sint, & subtiliter exequenda, ut postea apparebit, quando huic quaestioni locus sit: ubi nimirum populare imperium paucorum dominationi, aut vnus tyrannidi successit. queri enim tū, an pacta conuenta ab vno illo aut paucis inita, etiam mutato statu, teneant ciuitatem siue populum? Atque hic quidem rationem dubitandi adducit. postea autem, in alium locum differt rem totam: *Ἐὶ δὲ δίκαιον διαλύειν, ἵταν εἰς ἑτέραν μεταβαλλῆ πολιτείαν ἢ πόλιν, λόγῳ ἑτέρῳ.* Ita enim acceperim hunc locum, ut in alia hujus generis disputatione paulò ante: *εἰς ἄλλον καιρὸν χρεῖσιμῳ ἢ σκέλει.* quando nimirum de eusmodi mutationibus, & quæ inde consequantur, agendum erit. Aliter *Grotius*: contra quem non leuia sunt, quæ afferri possunt.

de l. B. 2,
9, 8.

Cl. Felden.
in *Analyf.*
Pol. Arist.
l. 27 ff. de
reb. cred.

Sicut nec illos audire hic possumus, qui ad solas res creditas exemplum Aristotelis trahunt, & auctoritate *Ulpiani* utuntur, in quantum ciuitas mutui datione obligari possit. Res enim clamat ipsa, per omne argumenti ciuilis genus, hanc disputationem non modo posse, sed solere produci. Neque frustra adiecerat *Philosophus*: *ἔτ' ἄλλα πολλὰ τῶν τριέτων.*

Ut taceam, Ciuitatis appellationem accuratius hic ab Aristotele accipi, de societate perfectâ, & sui juris, rebus ad benè viuendum necessariis instructâ, ordineque imperandi & parendi distinctâ. Non enim verum est, quod multi scribunt, ciuitatem esse materiam instar, cui res publica sit pro anima. Ciuitas enim significat totum quid: sicut animal significat integram substantiam animatam. Libenter vtor verbis doctissimi *Conringii*: quorum veritas, tum ex infinitis Aristotelis locis, tum ex hac ipsa disputatione, quæ primam libri tertii partem constituit, demonstrari potest. Eodem pleno significandi genere, *Respublica* veteribus dicitur: Nos vtoutro hic vtetur, nihil in partes dissectum, aut aliunde suspensum, sed perfectam, libertatisque & imperii compotem societatem ciuium intelligemus.

Introducf.
in *Polit.*
Aristot. c.
4. p. 197.

Interim

Interim præclare est ab *Aristotele* notatum; pendere hanc de actis à ciuitate, quaestionem, ab altera illa; *quando ciuitas eadem, aut alia, sit dicenda?* Ἐπιπέδου δὲ ἀκούσας ἰ λόγῳ εἶναι τῆς ἀπορίας ταύτης, τὰς τότε χεῖρ λέγειν τὴν πόλιν εἶναι τὴν αὐτὴν, ἢ τὴν αὐτὴν, ἀλλ' ἑτέραν. Verum, quemadmodum ista se invicem iuvent illustrentque, in ipsa suscepti argumenti designatione cognoscetur: ad quam, præmissis, quæ videbantur viam patefacitura, contendendum est.

Quoniam ergo, ut dictum est, Ciuitatem nunquam hic de multitudine, quæ nihil aliud, quàm multitudo est, sine ordine & spiritu illo, vnde perfectio societatis huius vnice repetenda intelligitur, accipimus; satis apparet, id demum Ciuitatem egisse, quod à constituto semel statu, tanquam à causa, proficiscitur; sicut in singulari imperio, is qui iure regio est; in Aristocratiâ, optimates; in populari imperio, populus; in mixto statu, pro ratione & portione summæ potestatis participandæ, qui consortes sunt Impetii, ciuitatis iure & vi agere dicuntur. Etiam tum, cum per legatos & curatores, tanquam publici huius juris ministros, in quantum ejus rei idonea est significatio facta, res geritur.

Valente igitur, ut institutus est, statu, vix locus esse videatur huic dubitationi, an Ciuitas egerit: nec esset forte, si æqualis se res humanæ & constantius haberent; aut doctrina ciuili decretis potius sapientiæ, quàm opinione hominum ac libidine, semper vigeret. Verùm, quàm non sint levis momenti, quæ hic quoque disputantur, postea cognoscetur.

Conspiciant interim sunt, quæ mutato statu dubitantur. Quare & *Aristoteles*, tantâ necessitudine, nostræ quaestioni, illam alteram devinxit: *quando sit eadem ciuitas dicenda, aut alia?* Obsequimur hæcenus Philosopho, ut mutationes, quæ ciuitatibus eueniunt, paulo subtilius persequamur, & ad singulas partes, exempla susceptæ disputationis subijciamus.

Mutationes autem accidunt, *aliæ* quidem ciuitate manente eadem: *aliæ* efficitur, ut ciuitas non sit eadem: rursus *aliæ*, ut non sit ciuitas, siue ut desinat esse ciuitas.

In primo genere mutationum, occurrit dubitatio Aristotelicâ; *an mutata reipublica formâ, eadem sit dicenda ciuitas?* si regnum

4.
gnum migrasset in Aristocratiam; hæc in popularem statum, & sic per omnes, quæ fieri possunt ad hunc modum, mutationes.
3. poli. 2. Responzionem Aristotelis, quod mutata Reip. forma, non eadem sed alia sit dicenda civitas, securè arripiunt adornantque Interpretēs: obliiti, ut arbitror, formas, de quibus Philosophus loquitur, accidentales esse; civitatem autem, ut eadem sit, non debere Monarchiæ, Aristocratia, & sic deinceps, sed essentiali formæ, i. e. ordini imperandi & parendi, siue imperio, siue Majestati (eodem enim hæc recidunt) nondum ita considerata, ut in uno aut pluribus existit. Quod discrimen neglectum, omnem hunc locum
L. 2, 9, 8, tricus implevit. Contra Aristotelem Hugo Grotius rectè quidem pronuntiauit, eandem esse civitatem Romanam sub regibus, Consulibus, Imperatoribus; neq. referre ad hanc quæstionem, quomodo gubernetur civitas, regione, an plurium, an multitudinis imperio: Sed distinctio, quæ subijcitur, vel idem dicit, quod paulo ante diximus; atque tum omnino clarius debuisset proponi: vel difficultatem difficultate sanare instituit; sicut in sequentibus, de diversa Jureconsulti & Politici consideratione, fieri, non immeritò con-
queritur Cl. Feldenus.

Locus fuit huic deliberationi, cum expulsis Roma Regibus, forma civitatis mutata esset. Ibi enim quidam populi pacem & fœdera cum Romanis, adhuc sub regno agentibus, facta, non servari oportere censebant iisdem in libertate constitutis. Quæ res cum in Sabinis etiam ageretur, repertus est Claudius prudentiæ & fidei laude præstantissimus vir, qui tam in portuna censentes coarguit, idemque fœdus ac cum iisdem factum vim suam merito obtinere ostendit, ut auctor est Dionysius Halicarnasensis.

Aristotelis exemplum hoc est: Si civitas ex tyrannide, aut oligarchia, in libertatem & populare imperium pervenerit, an tum copulata pacta conventa, sed & alia tyranni, aut paucorum dominantium acta, servare oporteat civitatem liberam? qui negabant, his rationibus utebantur: primo, quæ tyrannus, aut pauci illi egerant, non egit civitas, quæ tantum ex factis suis obligatur. Quod si quis hic respondisset, etiam tali statu, ubi vnus aut paucorum dominatio obtineret, esse civitatem, neque nisi ejus nomine censeret acta ejusmodi

ejusmodi oportere: hoc illi negatum ibant, & civitatis ratio-
nem hoc sine terminabant, si ad communem omnium utilitatem omnia
referrentur: ubi aliter sit, non jus, non nomen reipublicæ, sed vim so-
lam & potestatem superesse, contententes. Quæ interpretatio
Aristotelici loci, præsertim exemplo Tyrannidis & Oligarchiæ
convenit, quas aded & timebant & despiciebant Græci, ut rei-
publicæ aut civitatis nomine, statum talem non dignarentur.
Libertatis enim, & popularis imperii studiosa nationi, non ali-
unde, quàm ab isto duplici genere periculum videbatur immi-
nere. Nam quod doctissimus *Piccartus* putat, hoc eos velle, qua-
si in tali civitate reipublicæ geminæ viderentur; una qua proprium
spectaret commodum & suum, sc. Tyranni & Oligarchicorum; altera *polit.* Ar.
qua commune commodum haberet, popularis videlicet; hujusque *for. 33°*
tantum non illius acta pro ratis habenda: stare non potest, aut ver-
bis Philosophi, non distortis, convenire. Et de prima quidem
illa ratione, quàm non sentiat magnificè Philosophus, ex multis
Politicorum locis abunde demonstratur. Altera igitur ratio,
qua timebantur illi disputatores, hæc videtur esse: *Etsi* con-
cederetur civitatem id egisse, quod in Tyrannide aut Oligarchia actum
est, à Democratia tamen, qua successit, exigi non potest, ut seruetur.
Alia enim jam est civitas: à qua reposci non debet, quod alia egit. Non
rejecit profus & statim *Aristoteles*, quod de alia civitate allatum
erat: sed quomodo illa ratio soleat ac possit declarari, amplius
ostendit. Id tamen non obscurè declarat, neutra ratione obti-
neri, quod illi velint. Primæ enim rationi facilè opponi, quod
repugnet, exemplum posse: Non est civitas, aut non egit civitas, ubi
non referuntur omnia ad communem utilitatem. Annon enim in
Democratia quoque, hoc accidere potest? Si ergo Democratia non
negabit, *ἀλλ' ἂν διὰ τὸ κοινὸν συμφέρον*, aliquid egerit, an negabunt, ci-
vitatem egisse? quod utiq; *oprimates*, aut quicumq; successerint, in tali
caussa, ambabus manibus apprehenderint. In altera ratione, eti-
amsi largiretur aliquis, non esse eandem civitatem, ab hac muta-
tione (quod tamen accuratè loquentes nunquam dederint, ut
ante dictum est) conventiones tamen servandas esse, de quibus
hic quaeritur, alibi & aliunde ostendi posse, non obscurè Philoso-
phus indicat. Quarunt itaque Interpretes: unde hoc demon-

strari quæat? Et alii quidem alia afferunt; exemplisque vtuntur interdu[m], parum huc pertinentibus. Liceat & mihi expromere, quod sentio. Omnino hic distinguere oportet, quæ cum alia ciuitate Tyrannus aut pauci egerint, & quæ in sua ciuitate constituerint. In hæc enim ciuitati plus juris esse, quàm in illa, dubio carere, arbitror. Pactum conuentum erat τῶν τριάκοντα siue eorum, qui oligarchiam Athenis gerebant, cum Lacedæmoniiis, de pecuniis creditis. Nam triginta illi, in quorum manu respublica erat, pecunias publico nomine sumserant à Lacedæmoniorum ciuitate mutuas. Interim accidit mutatio, quam *Aristoteles* ponit: ut à paucorum potestate ad populum recideret respublica. Reposcebant Lacedæmonii per legatos pecuniam, iure merito. obtendere poterant Athenienses mutationem ciuitatis, facinora triginta virorum, & expendas ab ipsis pœnas. id quod in *ἑξου ἀμνηστίας* exceptum & reservatum erat: neque adeo defuerunt, qui dicerent, à triginta viris, qui his pecuniis contra cives in Piræo vsi erant, repetendum hoc nomen. Alii autem de communi ciuitatis exsolvi, æquum censebant. atque horum valuit sententia apud Athenienses. Judicant enim, hæc pacta conuenta, non ciuili lege aut formulis tantum tuenda, sed ipso natura dictatu, ad immobiles magnæ illius & infinitæ societatis humani generis leges exigenda esse. Fidem enim fundamentum uniuersæ iustitiæ, non tam in hoc aut illo cætu, quàm in ciuitate humani generis, habendum. Neque aliud in animo *Demosthenes* habuit, cum hoc factum laudat; *οὐδὲ τὴν δόμον ἐλέγξαι* συνεστραγγεῖν αὐτὸν ἢ μεταστῆναι τῆς πατρίδος, ὡς ἐμνήσθη τῶν ἀμολογημένων μὲν δὲν. Ferunt, populum maluisse per se conferre impensu, quàm de pacti conuentu quicquam non impleri. Et mox Athenienses alloquens: τότε μὲν τοῖς ἰδικηκόσιν ὑμᾶς ὑπὲρ τῶν μὴ λαύσαθαι τὰ χρήματα ταῦτα εἰσφέρειν ἰδέλησθαί. Et tum quidem etiam illi, qui injurii in vos fuerunt, pecunias illas conferre voluistis, ne quid de rerum conuentarum fide deperiret.

Atque hæc ratio valeret, etiam si reuera alia facta esset ciuitas: quoad externos. Fingamus enim, ciuitatem aliquam redactam esse in formam prouinciæ, i. e. non mansisse eandem ciuitatem, sed factam esse partem alterius. Illam autem, cum adhuc

orat. con-
tra Lep-
tem.

70
ob hoc libera esset, mutuas accepisse aliunde pecunias. An pro-
pterea ad novas tabulas confugiet, quia jam non est eadem, quae
fuit, ciuitas; imo ne ciuitas quidem, sed pars alterius ciuitatis?
Nunquam dixerō. Fides enim rerum creditarum non jam ciuili,
sed humano iure nititur: neque ciuili consociatione tolli potest
id, quo efficitur, ut ciuile & sociale sit, quicquid hoc nomine
censetur.

Ita in altero exemplo Aristotelico, egerit Tyrannus cum ex-
terna ciuitate de auxiliis aduersus communem hostem, æqua ex
parte conferendis; dederit ei partem agri ex hostibus capti, præ-
mium fidei & operæ; aut vendiderit: nullo iure populus liber-
tati, excusâ tyrannide, restitutus hæc ad irritum cadere concu-
piscet. Præterquam enim, quod aliter agendi cum ciuitate nulla
facultas erat, ciuitatis semper, præsertim à tyrannide liberata; ea
voluntas esse debet, ne alii sua causa careant vlllo iure debito.
Quid, si spolia ciuibus oppressis per injuriam erepta Tyrannus
externæ ciuitati venum dederit? Tum verò, si scientes emerunt,
suam in eo culpam agnoscant fas est, æquoque animo careant
illis, quæ nec vendi nec emi sine injuria possunt. Etiam, si im-
prudenter emerunt. valeatque hic, latius quàm ibi dicitur perti-
nens, *Emilii Lepidi Consulis sententia: Illa quæ tum formidine* *Sallust.*
mercatus sum, pretio soluto, iure, & dominum tamen restituo: neq; dari *Fragm.*
constitutum est, vllam ex ciuibus prædam esse. Quod iure se mercatum *lib. 1. Hist.*
ait, ad consuetudinem & opinionem temporis, qua tum res agi-
tabantur, spectat. Nam vero iure, quod non pro statu & tem-
poribus ciuitatis alicujus, quomodocunq; decernitur, sed eo,
quod iustum est, definitur, nec eminec vendi talia posse, jam di-
ximus. Pertinetque huc locus memorabilis apud *Tacitum*, ubi *3. H. 55.*
lacerato tyrannide imperio, *stultissimus quinq; pecunia mercabatur.*
apud sapientes cassa habebantur, quæ neq; dari, neq; accipi, salua rep-
oterant. Quam æquitatem, si nolit emtor rei alienæ sponte
amplecti; quin repeti in iuste translata queant, nihil obstare vide-
tur, nisi quod cum eo, qui bona fide in hoc negotio versatus est,
summo iure agere, durum fuerit. inde varia videmus bene mora-
tis populis temperamenta placuisse.

In

In hac de actis Tyrannorum quaestione, etiam illud probe considerandum est, egeritne Tyrannus suo vnus arbitrio, neminis requisito consilio, neminis auctoritate adhibita; an senatus populusque, suis quibusdam propositis, privatam saepius quam publicam rem spectantibus, vltro, quod vnus ille voluit, decreverit, sciueritque. Tum enim externis fraudi ille error esse non debet. Jam ipsa Tyranni conditio non est vnusmodi. Longe aliter enim se habent illa, quae facit, sola vi pro iure vtens, & in republica pro lubitu grassans; &, quae facit confirmata iam, vtuncunque adeptâ, potestate, ac interpositis totius ciuitatis decretis, pactisque. Quod qui in causa Iulii Caesaris insuper habuerunt, non vnus involuti sunt difficultatibus. Sed praemittemus exem-

lib. 3, c. 23. plum Sullae. De cuius actis notabile est Flori iudicium: *Cupidus rerum nouarum per insolentiam Lepidus, acta tanti viri (Syllae) rescindere parabat: nec immerito, si tamen poster sine magna clade reipublica. Nam cum iure belli Sylla dictator proscripsisset inimicos; qui supererant, revocante Lepido, quid aliud quam ad bellum vocabantur: cumq; damnatorum ciuium bona, addicente Sylla, quamuis male capta, iure tamen, repetitio eorum procul dubio labefacebat compositam ciuitatem. Expediebat ergo quasi agra saucies, reipublicae requiescere quomocunq;, ne vulnera curatione ipsa rescinderentur. Quod de iure belli hic dicitur, ex vulgi opinione, & ita capiendum est: quando res semel ad arma deducta est, tum victis patiendae sunt, quaecunq; victori collibitum est facere; id enim ius victoriae, & ius belli statuitur. Quo sensu Sallustius: L. Sulla, cui omnia in victoria lege belli licuerunt, tamen a Sulpitio hostium partes muniri intelligebat; tamen paucis interfectis, ceteros beneficio, quam metu retinere maluit. Accuratori iudicio, hoc ius belli, sine temperamenti, & equitatis, summa iniuria habetur: praesertim in bello ciuili, vbi*

Quemq; sua rapiunt scelerata in praelia caussa.
 2. de officiis. Hinc Cicero vere de Sulla: quod honestam causam secuta sit non honesta victoria; quod summa eius in ciues crudelitas fuerit; quod Sulla pecuniarum translatio a iustis dominis ad alienos, iniusta fuerit. Velleius immodica crudelitatis licentiae usum testatur, multasq; indignitates proscriptionis & victoriae recenset. Similia apud Plutarchum

1. de officiis.
 lib. 4, 2, 28.

Plutarchum legas, & alios. Quare Florus, merito rescindi potu- in 32.
ille, iudicat, acta Sylla: nisi quod consultum id minime fuerit,
& turbide à Lepido tentatum. Quo pacto à quaestione consilii,
ad juris rationem reducit negotium, quatenus iniustum cen-
setur, etiam cum clade & exitio patriæ, ius persequi. Temporis
enim tanta vis est, ut commutare interdum officii regulas vi-
deatur.

In Iulii Cæsaris exemplo eodem genere philosophandi v-
tantur: distinguentes insuper acta rationi consentanea, & rei-
publicæ utilia, à præcipitibus & pravis. Quanquam enim Cice- Ep. ad At-
roni perabsurdum primo videbatur, τὸ γὰρ οὐκ ἐν οὐρανῷ ἐστὶν τὸ εἶναι, 14, 6.
ranni facta defendi; & esse, qui, dum se pacem velle simulant, acta 9. & 15.
nefaria defenderent: aliter tamen in Senatu loquitur. Acta, in Phil. 1, 7.
quit, Cæsaris servanda censeo: non quo probem (quis enim id quidem
potest?) Sed quia rationem habendam maxime arbitror pacis & otii.
Inter acta subinde, leges quasdam eius laudat: Chirographa au-
tem quædam, & memorie causa in libellum relata, in actis nume-
randa non esse ostendit. Cumque iterum de legibus locutus ef-
set, qua quidem ego, inquit, qui illa nunquam probavi, ita conser- Phil. 1, 9.
vanda concordia causa arbitratus sum, ut non modo, quas vivus Cæsar
leges tulisset, infirmandas hoc tempore non putarem; sed ne illas qui-
dem, quas post mortem Cæsaris prolatas, & fixas videris. Subiecta
iterum suspicio de auctoritate vnus viri, qui varia obtentu hu-
ius nominis domo afferret. Et clarius: Acta Cæsaris pacis causa Phil. 2, 39.
confirmata sunt à Senatu: qua quidem Cæsar egisset, non ea, que Cæ-
sarem egisse dixisset Antonius. Sed in hac re præteritur à Cicerone,
quod huc maxime facit. Non enim poterant hic acta Cæsaris,
ut tyranni, actis à civitate opponi. Tyrannidis enim æstimatio à
Senatu Populoque Romano sublata erat, tot honorificis decre-
tis, que Cæsaris partam quomodocunque potestatem ex tyrani-
ca iustam redigerent: cum præsertim hoc quoque inter ea sta-
tuissent, τὰ πρὸς τὸν ὄνομα δὲ τοῦ νόμου ἐστὶν, quæcumq; acturus esset,
rata fore, i. e. eius acta pro actis civitatis habitum iri, apud Dio- lib. 41.
nem. Cuius verbi quanta vis sit, quanta sententia, vel inde con-
stat, quod in acta Principum jurare, nihil aliud esset, quam singu-
laris Imperii nota & pignus mansitq; veneratio nominis Iuliani,
vnde

vnde monarchia Cæsarea initium traxit, ut etiam insecutus temporibus solenne esset, in acta diui Augusti, & diui Iulii iurare, sicut ex Tacito discimus. Frustra hic exceperis: illa omnia Cæsari tributa partim adulatione, partim calliditate, ut invidiæ obiceretur, denique vel necessitate. Hæc enim omnia accusant eos, qui fecerunt, non excusant: neque sacramentis, ut talis, licet ludere: & si qua necessitas suberat, eam ipsi vltro sibi acciuerunt, qui postea de illa questi sunt. Imposuerunt vni ciuitatis personam, quocumq; animo, publicæ profecto fidei pignoribus; illudque suum iudicium, necessitudine fortè reipublicæ, confirmarunt. pœnituit huius iudicii non alios, quam æmulos & altiora spirantes, sibi que ad eadem, quæ in Cæsare damnabant, viam molientes. Hæc pœnitenda pœnitentia paucorum, efficere vti que non potuit, ut acta ciuitatis non essent habenda, quæ ciuitas tota, cum se vnus arbitrio permitteret, agnouit prædicavitque.

3. offit. 6.

Neque hic Ciceronis auctoritate ad eorum sententiam stabilendam vtendum est, qui putant fidem quoque tyrannis datam, & pactiones interpositas, violari sine iniuria posse. Quos merito Grotius refellit. Cicero autem ipse, quod alibi monuimus, incautius Græcorum aduersus tyrannos opiniones subinde iactat: à quibus tamen se Romani, etiam in exercitationibus oratoriis, removerunt. Illustris locus est Marci Senecæ Rhetoricæ.

Controv. lib. 1. c. 7.

Græcorum improbam questionem satis erit in eiusmodi controuersis semel aut iterum annotasse; An in tyrannicidam uti pater hac lege possit, quasi enim sacras & publicas (tyrannicida) manus esse: in quam ne pirata quidem licere quisquam putant. Nostri hoc genus questionis submouerunt. Cuius improbitatis specimen etiam alter tyrannicida adulter edit: non putauit adulterium, vxorem tyranni pollueret.

M. Sen. excerpt. controu. 11. 7.

Et hic quidem fortuito, occasione deprehensi adulterii tyrannicidium occurrit. Alibi adulterium tyrannicidii causa patratum, in ius vocandum negatur: τὸν γὰρ τυραννοῦ γυναῖκα διαφθέραντα καὶ διὰ τὴν τοιαύτην μοιχείαν δυνάμεντα ἀνελεῖν τὸν τυραννον, ὡς ἐλευθερώσαντα τὴν πόλιν ἔλκειν εἰς εὐδυνας, πᾶς ἐκ ἀντὶς διαμαρτυρήσας δικαστὸν ἔσται; Qui error non debuit admitti à Michaele Ephesio, hoc obtentu; quasi legislator, si casum talem prævidisset, cum hac adiectione scripturus fuerit legem: δὴ πᾶσις ἀλλοτρίας

in lib. 5.

lib. Arist.

ἀλλοτρίας γυναικὸς ἀπέχεσθαι πλὴν τῆς τῷ τυράννῳ, εἰ μέλλει δια-
 τῆς τοιαύτης μίξεως ἡ πόλις ἐλευθερευθῆναι. Non enim ita scriptu-
 rus vnquā fuerit legem bonus legislator, cuius grauitas longe dif-
 fert à cauffidici instituto, qui in confesso facinore rei, aliquando *Hermogen.*
 ὀππὸν ἑτέρον τι εὐεργέτημα μᾶζον δι' αὐτοῦ τῷ δεικνύματι πε-
 πραγμένον.

Sec & legibus de tyrannicidio latis, impedimentum affe-
 runt subsecuta pactioes ciuitatis cum tyranno. Nam & lex
 ciuitatis, & pactio ciuitatis, est ab vna voluntate. quæ contraria
 sibi esse nec debet, nec creditur. quo fit, ut posterior significatio
 voluntatis tollat & minuat priorem. Neque hic potest obiici:
 Ciuitatis à tyranno oppressæ non esse liberam & integram vol-
 untatem. Præterquam enim quod vis adhibita, non verbo, sed
 rebus demonstranda est; & quidem tempore pactiois: exem-
 pla pleraque, vbi huic quæstioni locus est, consensum haud ob-
 scurum aut per ambages ostendunt. Potest & simili delibera-
 tione res declarari, quando agitur: *Libertas an pax placeat?* Et *Tac. 4. H.*
 spectetur sanè, quod multis placuit, tyrannus, ut hostis reipubli-
 ca. consequatur ergò eadem iura, quæ hostis, cum hoste direm- *Gros. 1. B.*
 ta censentur humanæ fortis commercia. At, vbi primum cum *2, 24, 6.*
 eo incipimus agere aut pacisci, iam redimus ad integranda in-
 tantum socialia iura: & diremunt de cetero, pactioe coniu-
 ctus nobis intelligitur. Quæ verissima & prima origo est tem-
 perandi ad æquitatem iuris bellicæ, rei crudæ, nisi scienter tra-
 ctetur.

In caussa fœderis, quod Romani cum Nabide tyranno fe-
 cerunt, parum accurate versatur *Grosius*. Nos omiſſa repetitio- *1. B. 2, 16.*
 ne alienæ expositionis, rem ad suas origines, & nostram quæ- *18. C. 3, 19.*
 sionem reuocabimus. Et alias quidem belli aduersus Lacedæ- *3.*
 monios causâ nihil attinet excutere. Vnum videbatur obsta-
 re, fœdus cum Lacedæmonis factum. Quod impedimentum
 ut remoueret *T. Quintius*, ita apud *Lipium* respondet: *Amicitia* *lib. 34. c. 32.*
& societas nobis nulla recum, sed cum Pelope Rege Lacedæmoniorum
iusto & legitimo facta est. Cuius ius tyranni quoq; qui postea per vim
tenuerunt Lacedæmone imperium (quia nos bella nunc Punica, nunc
Gallica, nunc alia ex aliis occupauerant) vsurparunt; sicut tu quoq;
hoc

hoc Macedonico bello fecisti. Hæc verbis adornata in speciem, nullum argumenti pondus habent. Florentibus adhuc Lacedæmoniorum rebus, ad pugnam Leuſtricam vsque, non poterat cum Rege fœdus fieri, ut cum ciuitate factum reputaretur; nisi quatenus ciuitas suam potestatem, Regis, ut legati aut curatoris, nomine exercere destinauerat. Erant enim Sparte, nomine non potestate reges. Postquam autem reuera nomini potestas, per varias mutationes accessit, non detrectat Quintius legitimi regis iura: Sed in regno iam iusto, successores nullo iure nixos, & per vim tenentes imperium ac exercentes repudiat, quasi diceret: quod cum iusto & legitimo rege, adeoque cum ciuitate actum est, non obtinet vim suam, si regno tyrannis successit. sicut ex conuerso ante dicebant apud Aristotelem, non seruanda in populi imperio, quæ tyrannus egisset, quia ex mutatione illa alia esset facta ciuitas. nisi quod plus mutationis ibi quam hîc occurrit. ibi enim forma vna in alteram; hîc una, recta scilicet in declinatam mutatur. Atque si hæc dicerentur de inuatore regni, antequam firmata ei est consensu & pactione potestas, non possent reici. Nisi quod Quintium infirmus inuarent, cui Nabis valide oggesserat: *De nomine hoc respondere possum; me, qualiscumq; sum, eundem esse, qui fui, cum tu ipse mecum, T. Quinti, societatem pepigisti. Tum me regem appellari à vobis meminî: nunc tyrannum vocari video.* Vnde & astutia Quintii intelligitur, qui dissimulata propiori pactione, vetustiore tantum attulerat. Quid? quod continuata in tyrannos successio, quam agnoscit Quintius, non leue parit argumentum aduersus eos, qui non contradixerunt, in quantum sua interesset. Conſtitatam enim Spartam, ex eo, quod dixi, tempore, acerbissima seruitute, vsque ad Nabidem, Polybius locuples auctor est: Idem, qui ipſius Nabidis infandam crudelitatem describit. Sed hinc alius aduersus tyrannum titulus iuris nasci poterat: à cuius scilicet seruituta vindicari oppressos, fas & iura sinunt. Quanquam neque huius rei gloriam sibi trahere Romani possunt, restitutis Argis, serua Lacedæmone relicta, cum pacem Nabidi petenti darent. Cum quo & Quintius, in illa pactione pacis, & postea Senatus Romanus egit, ut cum ciuitate Lacedæmoniorum: vltro euerſo discrimine

N. 13.

Lin. 34, 37.

lib. 4.

lib. 13.

Lin. 34, 40.

discrimine iusti regis & tyranni, quod antea allatum erat. Libuit hæc paulo explicatius evolvere, ut meminisse velint, qui historias legunt: vera rerum momenta, ab illis, quæ tempori & causæ serviunt, inuentis, probe discernenda esse.

Non attingam nostri temporis exempla, ad ludibrium aut opprobrium magnorum nominum valitura, si omnia acta ab eo & cum eo, qui neque parasse, neque habuisse per bonas artes imperium, plerisque visus est, non haberentur pro actis à ciuitate & cum ciuitate.

Quanquam, ut supra innuebam, aliqua agi à tyranno, etiam ius adepto, nec iam tyranno, possunt, quæ pro actis à ciuitate, ex natura rei, neuiquam sunt habenda. Ut, si quis faceret, quod Dux Atheniensis, Florentinorum ceruicibus incubans fecit, cum mercatoribus, qui Lucensis belli tempore, rempublicam pecunia inuerant, *syngraphas tabulasq.*, eripuit, teste Machiavello. *Re. Histov. Flo. rens. lib. 2. an. 1342.* rum enim creditarum fides sanctior est, quam ut vilius potestate hominis conuelli queat. neque obtentui, eminens dominium hic esse potuit. Sicut igitur bello, priuatorum iura inter se & commercia suspendi contingit ac cessare; pace autem, quæ ad naturalem statum omnia reducere instituit, vim pristinam exferunt, (naturalem enim æquitatem sequitur formula pacis Antiocho à Romanis data, Rhodiis cauens: *ἢ τι χρεῖμα ἰσχυρῆ ἀντοῖς, ἢ μολὼς ἔσται πρὸς ἑμῶν. ἢ ἢ τι ἀπεκρίθη ἀπ' αὐτῶν, ἀναζητῆσθαι ἀποδόνηται.*) ita tyrannis intercidere potest iura naturæ, non efficere, quin obstaculo amoto statim valeant vigeantque.

Mutata de cetero forma ciuitatis, quædam per se concidunt necesse est: non quod alia iam sit ciuitas; sed quia quædam acta erant, ut à tali ciuitate, aut cum tali ciuitate. Sic instituta Aristocratica, siue quæ rep. ut ἀριστοκρατικὴν spectabant, succedente alio statu intereunt: quemadmodum quæ singularis imperii propria sunt, in pluriū regimine locum non habent. Idque & domi & foris valet.

Quia verò mutationes eiusmodi non quidem semper, sed plerumque accidunt, intercedente *παρεμβάσει*, siue declinatione status recti in vitiosum, ut singularis imperii in tyrannidem, aristocraticæ in oligarchiam, popularis rei publicæ in licentiam

tiam multitudinis: sæpius redit illa quæstio de actis tyrannorum; an seruari oporteat in constituta iam rectâ formâ, quod actum est in degeneri? De qua tamen re satis iam est dictum. Nisi quod hoc adiciendum videtur: illas *παρεμβόλους* vel annos ac ætatem ferre; vel brevi & controuerso semper statu, rationem obtinere transitus ad rectam nouamue formam. In quo posteriori genere plus disputationis solet occurrere.

Est & illud non prætereundum genus occultarum mutationum. Apertas enim & vulgus videt nouitque. At cum τὸ κρύφα πολιτεύεσθαι in republica induci cœpit, prudentium tantum oculis peruia sunt fata ciuitatis vicesque. Non aliis autem ciuitatibus, ab hoc genere maius est periculum, quàm vbi Democrazia, aut mixta forma obtinet. *Popularis potestas*; inquit

de rep. 41. *Bodinus, sæpius nullo pane sentiente conuertitur ad optimates* —

& mox: *Eiusmodi fuit earum quas dixi ciuitatum conuersio à populo ad optimates: qualis etiam contigit Venetis, Lucensibus, Rhagusianis; quorum imperia, cum olim popularia fuissent, temporis diuturnitate, Aristocratica, nullo pane id sentiente, euaserunt.* Eodem modo in mixto statu, fieri solet, ut per varias artes vna pars sibi vindicet, & quasi suo iure agat, quod non nisi iuncta vis partium agere debebat. quæ labes increscit, vbi corrupti mores, nihil in reip. administratione in corruptum patiuntur esse. Quo tempore etiam hebetes, fatali caligine, ad perspicendum oculi; inertes ad sentiendum animi deprehendantur. neque vulgi tantum is error est: sed magnorum aliquando virorum ingenia fatigat hæc observatio. Nam subinde signa conturbantur, quibus volun-

Ep. ad Att. 8, 9. *tas à simulatione distingui possit, quæ Ciceronis querela est.* In Romana Rep. ex eo tempore, quo mixta esse debuit, sæpius factum est, ut patres plus pollerent, quàm ius reipublicæ postulabat; tribunis plebis ista parum sentientibus, & varie ad alia auersis. Populus quoque, dum post hæc vndique libertatem suam amplificare, aut libidini suæ obsequi tendit, non animaduertit, se vitio

viam sternere ad paucorum potentiam, quæ in tyrannidem delitura erat.

Et illud quidem genus occultæ mutationis, quod sine omni motu & strepitu, quasi tacita voluntatum consensione perficitur

tur ac absoluitur, vix capit hanc disceptationem de actis ciuitatis. Sed in illis occultationibus, quæ in republica corrupta vtrâque paginam faciunt, perpetua hæc animos angit dubitatio. Mutationis enim vocabulo corruptiones quoque reip. varias comprehendimus: quotiens à fine ciuitati proposito, formæque legibus descriptæ ac moribus firmatæ rationibus, agendi administrandique ratio defleſcit, aut vincula instituti contextus infirmat, soluit, rumpit. Quæ dum agitantur, occasiones potius & causas, omina item ac principia mutationis, quàm mutationem habere videntur. Quicquid enim mutationis consummatæ speciem prodere potest, abstruditur interim, ac dissimillima per vocabula obtegitur. Defensio etiam & conservatio reipublicæ vocatur, quod ad *ὀψυχωσι τῆς πολιτείας* interim tendit. Quæ *Cic. ad Afr. 1. sc. 7. 8.*

confusio longas moras trahere, & infinitas per ambages circumduci potest. Non est maius exemplum ab hominum memoriâ, Romanâ ciuitate: vbi à Gracchanis temporibus, vsque ad constitutum ab Augusto singulare imperium, centum circiter annis, per factiones, tumultus, certamina, dominationes modo paucorum, modo vnus, bella ciuilia; mutationes mutationibus tam irrequieto motu sunt continuatæ, ut ad terminum illum fatalem vix tandem viderentur substitutæ. Cuius rei seriem compendio signat Sallustius, nobili digressionem in bello Jugurthino: *c. 41. & 42.*

*Ceterum mos popularium partium, & Senatus factionum, ac deinde malarum artium paucis ante annis Roma ortus est. namq; cœpere nobilitas dignitatem, populus libertatem in lubricum vertere: sibi quisque ducere, trahere, rapere: ita omnia in duas partes abstracta sunt: res, quæ media fuerat, dilacerata. Sequitur descriptio oligarchicorum facinororum: quæ cum patefacere, plebemque in libertatem vindicare instituerent Gracchi, quibus tam è cupidine victoriæ baud satis animus moderatus fuit, moueri ciuitas, & dissensio ciuilibus, quasi permixtio terra oriri cœpit. Et alio loco: Postquam remoto metu Punico, simulatas exercere vacuum fuit, plurimæ turbe, sediti. *lib. 1. Hist.**

ones, & ad pestremum bella ciuilia orta sunt: dum pauci potentes, quorum in gratiam pleriq; concesserant, sub honesto patrum aut plebis nomine dominationes affectabant, boniq; & mali ciues appellati, non ob merita in temp. omnibus pariter corruptis, sed vti quisq; locupletissimus

simus, & iniuria validior, quia praesentia defendebat, pro bono ducebatur. Tam perturbato rerum statu, eadem quidem mansit ciuitas, quamvis corrupta & immensis concussionibus agitata: sed quicquid prepollenti factioni aut paucis praepotentibus placuit, ciuitatis nomine praescribatur. Ciceronis epistolae, praesertim ad Atticum, commentariorum vicem praestant, frequentibus querelis, perpetuis iudiciis, de administratione reipublicae. *Audito*, inquit, *constitutum esse Pompeio & eius consilio, in Siciliam mittere, quod imperium habeam. id est* Ἀβδηρίων. *nec enim senatus decreuit, nec populus iussit, me imperium in Sicilia habere.* Ciuitatis equidem erat, imperia mandare, i. e. Senatus populique. Sed cum respublica valeret. nunc vnum aliquem aut paucos, omnia posse, non ἀβδηρίων, sed ῥωμαίων erat. nonne enim iam pridem. Cicero, vidisti priorem Caesaris consulatum. *at tum imbecillus plus, inquis, valuit, quam tota Respublica.* Neque, his moribus, opus est illa deliberatione de praepotente & victore: *quid autem sit acturus, aut quo modo, nescio, sine senatu, sine magistratu, ne simulare quidem poterit quicquam πολιτικός.* Non deerunt speciosa vocabula, ne verere. quamquam senatus populisque suis moribus & κακοπολιτεία iam dudum effecerat, ne docta simulatione opus haberet, qui ambitionem & libidinem animi in consilio habet,

Erant sane bonis viris, illisque qui optimates vere haberi vellent, in ore & animo, auctoritas reipublicae, odium dominationis paucorum, & tyrannidis; neque alio volebant frequentius caractere notari, quam illo poetae:

6. 3. &
2. 8.
2. 11.
4. 17.
2. 9.

non contemnere se, & reges odisse superbos.
Solenne tum carmen factum: *hoc vero regnum est, & ferri nullo pacto potest. sero: ex quo intellectum est τρισυνοπαγίτας ambitum, comitia, interregnum, maiestatem, totam deniq; remp. stocci non facere.* ex quo, qua inuidiosa fuit Senatus potentia, non ad populum, sed ad tres immoderatos homines redacta est. Quia & plebis animi, quod sibi suo iumento acciuerant malum, nequaquam tacite dolebant: Verum querelis non tollitur, sed irritatur tyrannis. Licet ergo vere scripserit de illis temporibus Cicero: *nihil vnquam fuisse tam infame, tam turpe, tam peraeque omnibus*

omnibus generibus, ordinibus, et artibus offensum, quam illum statum: *Ep. ad At-*
 qui tunc erat: cum populares illi, etiam modestos homines sibilare do- *tic. 2, 19.*
 cuerunt: Nihilo tamen minus, verissimè id quoque scriptum est: *adde 2, 21.*

hic status, qui una voce omnium gemitur, neq. verbo cuiusquam suble- *2, 18.*
 vatur. Populi sensus quidem maxime theatro & spectaculis (ubi non *2, 19.*

in Pompeium petulanter inuectus est: Nostra Miseria tu es magnus,
 milles coactus est dicere. Eandem virtutem istam, veniet tempus,

cum grauius gemes, totius theatri clamore dixit, itemq. cetera. ---
 Si neque leges, neque mores cogunt, & cetera magno cum fremi-
 tu & clamore sunt dicta. Sed quid valeret iam, quamuis vna vox

omnium, magis odio firmata, quam presidio? Nullus hic clamorum
 popularium fructus: nullum iam Archilochia Bibuli edicta reme- *2, 21.*

diu promittunt: imbelles & fragile aduersus armatas opes tel-
 lum. Neque medicinam reipublicæ vulneribus facit inuictus
 quidem, sed seram magis pœnam ab auctoribus cladum repeti-
 turus, quam intercessurus cladibus, calamus eius, qui scripsit:

Αὐξάνου, Theopompino genere, aut etiam asperiore multo pangemur. neq. aliud iam quicquam πωδὲ βουλομαι, nisi odisse improbos, & id *2, 6.*
ipsum nullo cum stomacho, sed potius cum aliqua scribendi voluptate.

Prætermisum erat tempus, quo nascentibus malis facilia & celeria
 proponebantur remedia: & ad multos reipublicæ morbos, nexamque tot
 vulnerum continuatione seriem pertinet, quod de vno, qui se in possessione reip. collocauerat, extulit Tullius: *7, 7.*

horum omnium (malorum) fons unus est: Imbecillo resistendum fuit: & id erat facile.

Aduersus reipublicam, ne vlla vis valeat, in tempore providendum est. ne humana ambitioni aut cupiditati locus sit, legum esse intemerata auctoritas debet. In plurium Imperio, quicquid de legibus detrahitur, personis adiicitur; corruptioni & mutationibus variis ansam præbet. Ne glisceret paucorum potestas, nihil ex iuribus reipublicæ laxandum, remittendum, minuendum erat. Fecerunt Romæ magnos, qui factos iactantius dolebant. Ceperunt te quoque, M. Tulli, præpotentium illecebræ: neque dissimulasti gaudium ex favore eorum. Illud *4, 15.*
 quidem, inquis, sumus adepti, quod multi & magnis iudiciis possu-

7. 1. *mus iudicare, nos Casari & carissimos & iucundissimos esse. Et rut-*
lus: alterum complectebat, quia de me erat optime meritus; alterum,
quia tantum valebat. feci igitur, itaq, feci omni obsequio, ut neutri
illorum, quinquam esset me carior. Deceptus quidem est candor
2. 20. *tuus sapius (quod fere optimo cuique inter ambitiosos & do-*
minandi cupidos euenire solet,) neque dubitas fateri tuum erro-
rem: Pompeius amat nos, carosq, habet. credis? inquires, credo: prorsus
mibi persuadet. Sed quia, ut video, pragmatici homines omnibus
historicis praeceptis, verbis deniq, cauere iubent, & vetant credere:
3. 13. *alterum facio, ut credam: alterum, ut non credam, facere non possum.*
Sequebatur ergo ut lamentareris: Vtinam mihi tam in periculo
mens integra fuisset, cum ego ius, quibus meam salutem carissimam esse
arbitrabar, inimicissimis crudelissimiq, usus sum: qui, ut me paul-
4. 19. *ulum inclinari timore viderunt, sic impulerunt, ut omni suo scelere*
& perfidia abuterentur ad exitium meum. Et: Vides me omnibus
amplissimis, carissimis, iucundissimiq, rebus perfidia hominum spolia-
rum; vides me a meis consiliariis proditum & proiectum. Iam in
5. 11. *Pompeium fauor, aliquid excusationis habere potuit, dum cre-*
didisti, eum pro republica niti. excussa tibi est rebus manifestis
ea opinio. fateris enim: Cneus noster, cum antea nunquam, in
hac causa minime cogitauit, ut ciuitas beata esset. Dominatio qua-
sita ab utroq, est, non id actum, beata & honesta ciuitas ut esset. —
genus illud Sullani regni pridem appetitur; multi, qui una sunt, cu-
6. 7. *pientibus. — — neutri gratior est ille, ut nos beati simus; uterg, re-*
gnare vult. Et iterum: Mirandum in modum Cneus noster Sulla-
ni regni similitudinem concupiuit. εὐδὸς σοὶ λέγω, nihil ille minus un-
quam obscure vult. cum hocne igitur, inquires, esse vis? beneficium
sequor, mihi crede, non causam, ut in Milone; ut in. sed haecenus.
Responderat tibi abunde Atticus tuus. Sed anxia deliberatio tua,
desiit tandem in perpetuam fluctuationem, vnde nec te nec rem-
publicam expedire potuisti.

Non egisse his temporibus ciuitas dicenda est, quae paucorum per arbitria iactabantur. Et si mature aduigilasset senatus populusque, in quibus vnis nominibus auctoritas Ciuitatis erat, impediri pleraque debuissent, & rescindi potuissent. Sed prodita, quibus dictum est modis, auctoritate publica, relicta est mi-

sera

sera consultatio; an bello & immissis percussoribus, actis tyrannorum, in tantum corroboratis, etiam cum periculo & pernicie civitatis, intercedere fas esset: cuius generis *deus politicus* & temporum suorum, Cicero commentatus est: dum *παντοφρονας* suam & virorum bonorum frustra expectat. Tyrannis enim nemini infestior est, quàm viris cordatis, & patrie amantibus, quorum voce oppressa, consiliis à republica submotis, facilius in turbido piscantur & securius illi tyranniones.

9. 4.

Et hæcenus quidem de mutata reipublicæ forma, & tentamentis, conatis, serie contextuque talium mutationum, exemplorum satis. Fiunt autem, & affectantur aliæ quoque mutationes manente formâ: cum *alii homines, defectu, qui rerum potiebantur, succedunt, non alii civitatis mores; aut vnus status disciplina incenditur, vel remittitur; aut novus magistratus instituitur in republica, aut abrogatur.* Quæ Philosophi annotatio ita accipienda est, ut in rectis & deerrantibus formis locum habere meminimus; imo in aberrantibus sæpius. Quid enim frequentius, quàm tyranno defecto, non tolli tyrannidem, sed succedere alium tyrannum? paucis impotenter dominantibus, substitui in eodem statu, alios pari potestate armatos? Iam intendi & remitti tyrannidem vnus vel paucorum, pro ingenio dominantium, aut temporibus, adeo notum est, ut annotatu non indigeat. Illa difficilior inspectio, quando in singulari vnus imperio, ex ciuiliore formula, paulatim adductius regnatur, & ad herile imperium peruenitur. Hic enim quidam omne addictius regimen damnant, & herilem omnem dominatum tyrannidis crimine infamant: violentius scilicet philosophati. Neque enim civitatem egisse negaueris, quod gliscente eiusdem status formula, & intensiore iam Principatu gestum est. Nisi quod in mixto statu, vix vnus partis iura intendi possunt, quin alterius partis iura imminuantur, de qua re infra aliquid dicendum erit.

De magistratu nouo, exemplis non accurate vtuntur Interpretes Aristotelis. *Tribunorum* namque *plebi* institutio Romæ spectauit ad ipsum statum; siue ad partem democraticam in mixto illo statu firmendam. Quamquam enim statim ab initio

libertatis, res ad mixtam formam cœpit vergere; tamen parum populari tum demum suum ius in republica est firmatum. Quare & postea, qui diminuere aggressi sunt potestatem tribuniti- am, quod de Sulla & Pompeio referunt, κατὰ τὸν μέγιστον δημοκρα- τικῶς, siue dissolutionem iuris popularis sibi propositam habue- runt. Fuerit igitur *Tribunatus* ex eo genere magistratum, de quo, ex *Aristotele*, *Cicero* dixit: *magistratibus, in quibus, qui præsent, contineri rempublicam, & ex eorum compositione, quod cuiusque, reipubli- cæ genus sit, intelligi.*

Veriora exempla sunt extraordinariorum magistratum ac imperiorum. *Dictatura* huius generis est: quæ nihil aliud erat, quàm magistratus extraordinarius, cui respublica commisi- tum imperium ad certa negotia conficienda, bellum gerendum, comitia habenda, seditionem sedandam, aliaque. Neque est, quod temporarium inde regnum *Grotius* faciat: contra quem potius audiendus est *Bodinus*, nostræ sententiæ assertor. Itaque, quamquam ab initio Ciuitas, per dictatorem actura, tantam ei committeret potestatem, ut *prouocatio non esset*: tamen, cum postea *prouocatum* esset, feruissimus dictator *Papirius* agno- uit populi esse, quicquid in dictura esset iuris, neque suum, sed *populi Romani imperium, disciplinam militarem, solennem & sacratum militiam*, in ore habuit: firmatumque tum periculo *Fabii imperium militare*, *Historicus* iudicauit. Possetque hoc exemplum optime cum eo comparari, ubi affirmatur, *de omnibus summam populi Romani potestatem esse*. Quare & ad Senatum de agendis dic- tator retulit, & Senatus decreuit: addita sane interdum illa clausula liberorum quidem, sed mandatorum: *cetera omnia ageret faceret, ut è rep. duceret*. Est & factum *Fabii* dictatoris in permutandis captiuis, *dubium habitum, quia non expectata in eo Senatus auctoritas erat*. Quid, quod *tribunus pl.* legem se latu- rum fuisse de abrogando dictatori imperio minatur, si antiquus ani- mus plebi Romana esset? Quid, quod in suu populi per Senatus con- sultum *aquatam est magistri equitum & dictatoris imperium?* Eo- dem nimirum spectabat Dictatori permissa potestas, quo *for- ma Sciti vltima semper necessitati habita*, ut videant *consules aut magistratus*, ne quid respublica detrimenti caperet. Quæ potestas (expli-

3. de H. 5.

I. B. 1, 3, 8.

E 11.

1. de rep. 8.

Liu. 2, 18.

E 3, 20.

Liu. 3, 33.

E c.

Liu. 4, 42.

Liu. 22, 11.

22, 23.

22, 25.

ibid.

Liu. 3, 4.

E 6, 19.

(explicante Sallustio) per senatum more Romano, magistratui maxima permissitur, exercitum parare, bellum gerere, coercere omnibus modis socios atq. ciues; domi militiq. imperium atq. iudicium summum habere. aliter sine populi iussu, nulli earum reru consuli ius erat. Sic autem, quamuis maior, quam dictaturæ, & rarius longè, permilla magistratibus potestas, formam reip. non mutauit: Ita nec dictatore creato, talis mutatio statui debet. Sed nec Decemviri scribendū legibus mutarunt formam ciuitatis: nisi quod magistratum in tyrannidem vertere, & fiduciarium ius ut proprium vindicare postea aggressi sunt. quo tempore, quantum ad ius magistratus attinet, merito priuati censebantur. Videtur quidem Historicus mutatione Reipublicæ hunc Magistratum metiri, quando inquit: Anno 302. quàm condita Roma erat, iterum mutatur forma ciuitatis, ab Coss. ad Decemuiros, quemadmodum ab rebus ante ad Coss. venerat, translato imperio. Sed de hoc loquendi genere alibi actum est: neque magis hic magistratus, certam ad rem, certum in tempus constitutus, statum ciuitatis, si accurate hunc signamus, mutauit, quàm Tribunatus militum consulari potestate.

Mutationes circa locum, non efficere, ut sit alia ciuitas, recte Aristoteles notauit; si recte explicetur. Potest fieri, ut ciuitas eadem contrahatur, aut amplificetur locis, aut disjungatur interuallis. Hispanica hodie est ciuitas, nostro loquendi genere, quicquid distantibus longe lateque locis, Hispanici iuris est. Quod autem ciuitas pluribus nationibus, vrbibus, pagis constans locum tota suo auspicio arbitrioque mutauerit, exemplis nunquam affirmatur, nisi quantum potior pars interdum attenditur, & sedes imperii pro tota ciuitate nominatur; sicut Athenarum ciuitas in classe, non in tectis & ædificiis vrbis, tempore Themistoclis, versari dicebatur. Afferunt & Romani decreti formulam, qua licet promissum esset Carthaginensibus, πάλιν ἀναστήσειεν τὴν πόλιν καὶ τὴν ἐλευθερίαν, sui iuris & liberam fore ciuitatem, ut est apud Appianum; Carthago tamen dirui postea iussa est, ut a Libyæ edificaretur loco à mari LXXX. stadiis remoto. cumque fides promissorum exigeretur, obtendebant Romani, Carthaginensium non in loco & muris, sed in ciuibus esse. Καρχηδονίωνες οὐκ ἐστὶν ἄλλοι ἢ Ἰουδαῖοι.

Cass. 29.

Litt. 3, 29.

C. 41. C.

49. C. 51.

Litt. 3, 33.

3. Pol. 2.

Libyæ.

Appian.
Libyc.
Releg. po-
lit. lib. 1. c. 5.
sect. 2. §. 2.
l. B. 2, 16, 15.
Eclog. Le-
gat. 27.

ἠγασ, ἃ τὸ ἔδαζον ἠγασεδα, inquit Romanus. In qua re Ar-
nifans, insultans Carthaginienfibus, quasi non recte urbem à ci-
uitate distinxissent, incautissime absolvit Romanos, quorum ca-
uillationem merito inculcat Grotius. Siue enim ita egerunt, sicut
Appianus narravit, siue Diodori Siculi narrationem sequi placet,
qui Romanos, ait, in hac actione nunquam πάλιν τὴν Καρχηδονίαν
nominasse, ac verbis expressisse, sed ipsi (Carthaginienfibus) si obs-
des darent, promississe libertatem & cetera, eo quod humanitate for-
mula duriora consilia vellent abstrudere: ita certe cum Carthagi-
nienfibus actum est, ut cum ciuitate & de ciuitate, non de urbe,
actum censerit debeat.

De Urbe imperii sede, multa sunt, quæ de cetero dubi-
tantur. Sicut autem translata alio sedes imperii non ita in
mutat ciuitatem, ita non omen modo, sed via hæc esse potest
ad vltiorem mutationem.

Hominibus mutatis non mutari ciuitatem, ostendit Aristo-
teles exemplo fluminis, a quarum decursu assiduo non mutat:
quod, post alios illustrat Jo. Gryphiander de Insulis. Grotius autem
locum Taciti affert, vbi contra Athenienses male ratiocinatus sit
Piso, quasi post tot clades extinctis veteribus civibus, & substi-
tuta colluvie nationum, non essent iam Athenienses. Recte, si
Athenienses spectamus, ut ciuitatem non subditam Romanis,
sed sociam. Sed adempto imperio, non idem dicendum erit,
sicut ipse Grotius ostendit. At quod, vulgo Lucani illud tanto-
pere iactant,

— non ordo perdidit unquam

Mutato sua iura solo;

parum huc pertinet. Confusa enim tumultu civili republica,
nec nomina, nec iura pristina, id sunt, quod esse debent. Haud
ita proclivè est ostendere, id Senatam fuisse, quod hoc nomine
prescriberetur. Et, si fuisse, vinceretur, nondum probatum
est, id rempublicam esse: quæ non Senatus, sed senatus populi;
imperio constabat.

Incidit hic quaestio, de unitis ciuitatibus: an vna ciuitas al-
teri unita, maneat eadem? Non amitti iura, sed communicari,
dixit Grotius; & exemplo Sabinorum, & Albanorum usus est.
quæ

c. 14. extr.
l. B. 2, 9, 3.
2. A. 55.

l. B. 2, 9, 6.

l. B. 2, 9, 9.

quæ rem non expediunt. *Accipit T. Tatium Sabinorum Regem* *Liu. 4.3.*
in regni societatem Romulus: nempe, quando interuentu mulie-
rum vtrique populus non pacem modo, sed & ciuitatem vnã ex *Liu. 1. 13.*
duabus fecerunt, regnum consociarunt, imperium omne contulerunt
Roman. Quæ verba *Liuii* satis ostendunt, Sabinos ita accessisse
 Romanis, ut vna esset ciuitas, Romana scilicet: Sabinis in com-
 munionem iuris Romani ascitis, quod amplius *Dionysius* expo- *lib. 2.*
 nit; & imperio duumvirali ad tempus instituto, manente nomi-
 ne regio. Quinimo non per ambages *Historicus* ostendit, rem i-
 psam & vera iura Sabinorum, in ciuitatem Romanam celsisse, in-
 ania quædam simulacra, de nomine Sabinorum vsurpata esse:
ita geminata vrbe, ut Sabinis tamen aliquid daretur, Quirites à Curi- *Liu. 1. 13.*
bus appellati. Geminata vrbs, est accessio alterius populi am-
 plicata; quo genere figuræ etiam *Poëta*:

Occiderat Tatius, populos, equata duobus,
Romule, iura dabas.

Ouid. me-
tam. 14. 19.

Non enim duo iam populi, sed vnus erat, additis Sabinis auctus.
 Expirante ergo temporario duumviratu, morte Tatii, non crea- *S. Bodin.*
 tus est ex numero Sabinorum alius collega, (sicut fieri æquum *de rep. 2. 2.*
 erat, si mansura societas imperii etiam in vna ciuitate instituta
 esset,) sed ab vnus nutu omnia pendebant. Certum igitur mi-
 hi fuerit, hac consociatione ciuitatem Sabinorum factam esse
 partem ciuitatis Romanæ, i. e. non mansisse ciuitatem, quicquid
 simulacri causa obtenderetur: nisi quis velit, ciuitatem in ciui-
 tate statuere, quod est omnirationi aduersum.

In Albanorum casu, etiam clarius res apparet, quando Tul-
 lus decreuit: *Populum omnem Albanum Romanam traducere; ciui-* *Liu. 1. 28.*
tatem dare plebi, primores in patres legere, vnã vrbe, vnã rem-
publicam facere. Facta decretis iunguntur: *Roma crescit Alba*
ruinis. duplicatur ciuium numerus. principes Albanorum in patres,
ut ea quos, pars reip. cresceret, Tullus legit. & ut omnium ordinum
viribus aliquid ex nouo populo adiceretur, equitum decem turmas ex
Albanis legit. Legiones & veteres eodem supplemento expleuit, & no-
vas scripsit. Omnis autem argumenti instar in eo est, quod Al-
 bani iam ante sub imperio Romanorū erant, ex pactioe duelli:
 ut

Lib. 1. 24. ut cuiuscumq; populi ciues eo certamine vicissent, is alteri populo cum
lib. 3. bona pace imperitaret; quod *Liuius*, & vberius *Dionysius* exequi-
 tur. Romani ergo, ciuitatem iam sibi subditam, vrbs primariæ
 excidio multabant, hominibus Romam translatis. Vnionis &
 communionis dulcia vocabula, seuerò supplicio obtendi solent.
lib. 16. c. 3. non verum admiscere: *Albam ipsam quamvis parentem, amulam*
et anstulisset: prorsus ut consanguinea ciuitas non periisse, sed in cor-
pus suum rediisse rursus videretur. Eiusdem generis delinimenta
 in *Libyæ.* sunt, quæ Romanus Cofs. apud *Appianum*, de vtilitate Albanis
 quæsitâ, disserit.

Sed, ut ad *unionis* vstata hodie nomina redeamus, non est
 moris nostri compilare scrinia aliorum, qui abunde ad materias
 Vtriusque Iuris de ea re consignauerunt. Quin potius tritam
 philosophorum vestigiis semitam secuti, breuiter & partite adfe-
 remus, quibus hæc disputatio nititur. *Vniri ciuitates diuersæ, ut*
maneat quæq; quod fuit, non possunt, nisi per modum ætioris fuderis;
quod imitatur quidem naturam ciuitatis, ciuitas tamen, ut accurate
nunc vocabulo utimur, non est. cuius rei celebra exempla Politici
 agnoscunt in concilio *Amphictyonico*, & *Achaorum societate*, quam
 & ob similitudinem, & τὸ συμπόλιτευμα, *Achaorum* remp. appel-
 lant.

Bodin. 1.
de rep. 7.
Polib. lib. 2

In Apolo-
get. c. 1.

Baud. in-
duc. bell.
Belg. lib. 3.

In recentioribus Belgico - Germaniæ exemplum huc ac-
 commodat *Grotius*. Sed & hæc *Respublica Belgica* dicitur ob si-
 militudinem. Quando enim cum hoc corpore agitur, ita agi
 solet, tanquam cum vno populo, & cum vna ciuitate. Ita in
Induciis, tanquam cum libero populo, Hispani pacti sunt. ne de in-
 finitis exemplis dicam. Atque hoc solum ac vnicum genus v-
 nionis est, quam vulgo describunt, quod fiat salua cuiusque rei
 natura & conditione. In reliquis generibus, favor eiusdem vo-
 cabuli quaritur: cum res ipsa discrepet, fiatque, ut in dignioris
 accessionem veniat, quod minus dignum est; & pars unita maiori, il-
 lius appendix fiat, ut in aliis exemplis loquuntur. Arcanis ali-
 quando politicis hoc continetur, ut dissimuletur, aut diuersa spe-
 cie obducatur hoc negotium; sicut *Vnio Magna Britannia* hoc
 sæculo

saculo ostendit, vbi non sine ratione augurabatur Angli apud
 Historicum: novi regni institutione, alterius antiquioris memoriam *Thuan. lib.*
dissolvi & extingui. Sub vno iure erant, quæ sub vnum nomen *131. pag.*
 redacta sunt. Neque quenquam hîc decipiat *pristinî morû, pri-* *1100.*
stini iuris mentio. non enim semper, plenam *autovopias* capere de-
 bes, cum hoc audis. Potest provincia aliqua, siue pars ciuitatis,
 priuilegia quædam habere; non tamen propterea minus agno-
 scit imperium ciuitatis. Victoris inter artes est, de pristino mo-
 re eorum, quos vicit, nihil mutare: neque ideo victi statim seor-
 sum ciuitatem constituunt; aut manent prioris ciuitatis pars.
Relicta igitur fuerit aliqua ciuitas de cetero sui legibus, sed agnoscere
tamen iubeatur imperium alterius ciuitatis, iam non manebit ipsa
 ciuitas, sed erit pars eius, cuius suprema potestate continetur.
 Fac etiam, *populum aliquem, qui ciuitatem per se constituebat, a scri-*
uione in aliam ciuitatem, quæ ex pluribus ordinibus, tanquam opti-
matibus constet, ut eodem iure sit, quo sint reliqui ordines, id est, par-
ticeps imperii: tum ergo neque seorsum eatenus ciuitas erit, neq;
autovopias veram habebit; sed ut pars corporis censebitur: sic
 ut singuli optimates per se nihil iuris publici habent, sed vi colle-
 gii, personam ciuitatis referunt. *Quid, si etiam mixto in statu,*
quæ seorsum fuit ciuitas, veniret in partem mixtionis, & quadam iu-
ra maiestatis possideret? neque sic aliter, quam pars huius mixtæ
 ciuitatis æstimari potest. Mixta enim ciuitas, non nisi vna ci-
 uitas intelligitur. *Quando autem ciuitas, populus, regnum, sui ve-*
re iuris, ratione soli aut territorii, ius partis in alia ciuitate nantiscit-
ur; id sicut statum ciuitatis ipsius seorsum existentis non spe-
 ctat; ita cum modis vniendi, quos hæcenus attingimus, confun-
 di non debet.

Transimus iam ad eas mutationes, quibus efficitur, ut ciui-
 tas non sit eadem. Quo etiam *coloniæ* aliquæ pertinent. Illæ
 quidæ *coloniæ,* vel militares ob vsus, vel alias ob causas ita dedu-
 ctæ, ut maneant pars ciuitatis matris, siue maioris patriæ, alterius
 generis sunt. Sic Hispanorum, Anglorum, Belgarum, Gallorū *col-*
loniæ in Americanis insulis, ditione sua quæq; ciuitatis continen-
 tur. Sunt autem aliæ *coloniæ* (significat enim vox, quam vis ex
 alia ciuitate natam urbem vel ciuitatem) quæ seorsum ciuitatem

D

constituunt

constituunt, neque partes sunt originis suæ. Sic olim, cum in
Cl. Berneg- ger. ad Lu- cium, 2, 4, 1
 ver sacrum dimitteretur manus, factura non urbem modo, sed ci-
 uitatem singularem, quantum ad iura maioris patriæ attinet.
 Quemadmodum autem hi sacri exules erant; ita aliorum exul-
 lum eadem fortuna esse potuit, & sæpe fuit, ut nouæ ciuitatis au-
 ctiores existerent. Didonis fuga peperit Carthaginem. Et hæ quid-
 em coloniæ *ἀπολύματα*, sicut seorsum ciuitatem constituiebant, ita
 maiorem patriam cultu quidem ac honore, & quadam quasi in-
 parentes pietate afficiebant, quæ *ῥέφα* diligenter colligit doctis-
 simus *Henricus Valesius*; imperium tamen maioris patriæ non ag-
 noscebant. Vnde male ratiocinantem Metium, ab honore ad
 ius imperii, quasi æquum esset coloniam Romam ciuitati matri Alba-
 nis parere; grauiter coarguit Tullus; quod nec iure, nec more hoc
 postuletur; exemplisque ostendit, nihil esse visitatis, quam coloni-
 am metropoli imperare, apud *Dionysium Halicarnasæum*. Illæ quo-
 que coloniæ, quæ ex Troiani excidii cineribus passim sunt disse-
 minatæ, non partes Troianæ ciuitatis, quæ interierat; neq; trans-
 latio ciuitatis eiusdem fuerunt; sed vel accesserunt, ut partes, a-
 liis ciuitatibus; vel ex reliquiis illis Troianorum ciuium, nouo
 ortu nouæ ciuitates extiterunt.

In hoc genere mutationum, quo efficitur, ut non eadem sit
 ciuitas, duo incomparabilia exempla habet omnis æui historia:
 diuisionem Græci imperii post Alexandri mortem; & Romani Imperii
 solutum, ac in partes dissiptentem contexturum. Vtrumque terigit
J. B. 2, 9, 10. Grotius: & iudicium de priori, ut arbitror, sum sit ex *Bodino*. Ver-
 rum est: ex vna illa ciuitate, i. e. imperio Alexandri, extiterunt
 diuersæ ciuitates complures: sed paulatim. Nam ab obitu A-
 lexandri, quantum ad formam actorum publice attinet, mansit
 vna ciuitas, Alexandri potestate in Atridæum, cui Philippo nomen
 indiderunt, translata; cui mox natum ex Roxane filium adiu-
 xerunt collegam. Hæc palam, & aperte. Vt diuisio illa imperii
Arrian. a pud Photiu cod 92. Grotius Andr. Schorri mor. lib. 10, c. 10
 Perdicæ primum, subinde Antipatri arbitrio facta; non nisi
 præfectos & curatores prouinciatarum siue partium vnus ciuita-
 tis, i. e. imperii Alexandrini destinaret. Sed, quantum ad arca-
 na proposita horum præfectorum attinet, verissime pronuntia-
 uit *Curtius*, ipsos specie imperii alieni procurandi singulos ingentia in-
 passisse

vassse regna. id quod postea scilicet. & ex euentu patuit: oportunitate oblata ex imbellia & infirmitate Acidai: qui ne modici quidem facti idoneus haeres, tanto imperio sustinendo prorsus impar erat. De altero exemplo Romani imperii, vbi Grotius non videtur sui nominis memor fuisse, praestat silere, quam paucis agere. Erit locus accuratori de ea re sermoni alio tempore.

Mutationes quibus efficitur, ut ciuitas desinat esse ciuitas, feliciter exequitur Grotius. Cumque vi vel maiore, vel humana *l. B. 2, 9, 4.* illae fere consent, non potest esse res obscura, quae se ipsa demon- *et 5, et 6.* strat & oculis ingerit.

Redeundum ergo est ad illam quaestionem nostram, quando ciuitas egerit, non modo eadem, sed eiusdem forma ac status? Occurrant hic acta à magistratibus, curatoribus, legatis, ministris ciuitatis. Cuius generis sunt sponsones, sicut in exemplo Caudinae sponsonis fufse disputatur apud *Liuium*; & explicatur apud *l. B. 9, cap. 8. et seqq.* Grotium. Quin tamen setiis & grauibus argumentis, inania quaedam accesserint, non negauerit, qui illud ludibrium considerat, cum *Postumius* deditus genu feccialis Romani magna vi perculit, inquit, *se Samnitum ciuem esse, illum legatum, feccialem à se contra ius gentium violatum; eo iustus bellum gesturos.* de qua *perieg. 1. B. 2, 15, 3. et 16.* merito queritur Pontius Samnis, & increpat: *Ita dii credent, Samnitum ciuem Postunium non ciuem Romanum esse, (fuisset sane ciuis Samnis, si deditio accepta esset, non tamen inde conficetur, quod sequitur) et à Samniti legatum Romanum violatum. eo vobis iustum in nos factum esse bellum. Hæc ludibria religionum non pudere, in lucem proferre, et vix pueris dignas ambages senes ac consulares fallende fidei exquirere?* Sed de illis quidem, qui præter terminos mandati agunt aliquid, dictum est alibi. Nonnunquam *Dissert. de religione mandati. l. B. 1, 3, 5. et 3, 3, 10.* autem de formula & significatione mandati dubitatur. Putat Grotius, Iulium Cæsarem nomine ciuitatis non bellasse aduersus *Cæs. bell. Gall. 1, 35.* Arionium: auctoritatem Catonis in hoc sequens, qui id factum improbat. Sed Cæsar tueretur se Senatus consulto, quo M. Messalla, M. Pisone Coss. senatus censuerat, vii quicung, Galliam provinciam obtineret, quod commodo Reipublice facere posset, *Aduos ceterosq, amicos populi Rom. defenderet. Hædui autem de incurfionibus Germanorum querebatur: quæ Florus iustissima bellandi causa existimat.* *Flor. 3, 10.*

lib. 15. ep. 2.

lib. 39.

Videri meretur *Ciceronis* sententia, quid ex simili *Senatus* consulti formula sibi licere putauerit, in *Epistolis*. Quin ipsam extraordinarii imperii potestatem ita sibi oblatam à *Senatu* populoque *Cæsar* disserit, apud *Dionem*, vt liberum ipsi iudiciū relinqueretur, quibus esset bellum inferendum. Speciose hunc locum ibi tractati, videas, quamquam non tacet *Historicus* cupiditatem belandi in *Cæsare*, & quas fitas studiosus occasiones. Quo rerum animorumque habitu, iterum quari solet: an actum à ciuitate haberi debeat, cuius agendi potestatem acceperat quidem actor, sed præpropere & animosius exercuit? Quales errores, cum non possint in actionibus humanis ad liquidum redigi, aut minutatim demonstrari; humanius videtur omitti disputationem in ambages & tricasituram.

Excerpto
legat. 38.

Sine controversia autem transgressus est mandata suæ ciuitatis *Callicrates* apud *Polybium* *Achaorum* legatus; imò mandatis contraria in *Senatu* Romano disseruit, quod ut posset auderes contrariæ domi factiones efficiebant. Reliquorum interim legatorum silentium nullo modo excusandum est: qui cum *Callicratis* proditionem minime probarent, non sunt ausi tamen contra hiscere. Quæ res monere potest ciuitates, in quibus præsertim non omnes eadem de republica sentiunt, ut videant, quos suæ voluntatis interpretes legant, aut colligant. *Achaïs* certe hoc initium mutatae in deterius reipublicæ, *Historicus*, fuisse ostendit. Romani enim, licet satis scirent, ciuitatis mentem longe aliam esse, quàm ex legato proditore audierant, hanc occasionem suam esse rati, libertati *Achaorum* imminabant.

Seruabimus ordinem quaestionum per varias rerum publicas formas. In Regnis, vere talibus, acta Regis sunt acta ciuitatis. Etiam cum præter voluntatem *Senatus* aliquid fit, Pro ingenio & indole Regum (semper de vero regno loquimur, non de mixto statu) maior minorue solet esse Conciliorum & *Senatus* auctoritas. Ea occasio & materia disputationis: quæ non alio in regno, maiore libertate ac eloquentia mota sapius est, quàm in Gallia: vbi *Curia* ius admonendi Regis de edictis, inconditis, habet, quousque? an etiam in publicis negotiis reliquis? Senatoria auctoritas patroni extendunt: Regis, ut *Herculis*, partes, non patiuntur

patiantur sibi clauam è manibus extorqueri; vincuntque: aëta
ciuitatis esse, quæ Regi placuerunt, etiam si curiæ displiceant.
Disputatum est acriter hac de re in Curia Parisiensi anno huius
seculi vicesimo, Verduno Senatus Præsede, auctoritatem ordinis
vindicante; Varæo Regiam maiestatem in omnibus summam
& irrefragabilem demonstrante & evincente, sicut vberius re-
fert *Bartholomæus Gramondus*. Ius regium non segniter passim
tuetur, qui de ministeriis Cardinalis Richelii scripsit. *Permissam, in-
quit, à Regibus Senatui admonitionem, quotiens modeste vsurpatur,
nec ut proprium ius vindicatur, magnæ auctoritatis esse, neg, tamen
obligari Reges, ut sententiam Senatus exquirant, aut eam omnino se-
quantur. Licet enim alibi certis sub legibus suscipiatur regnum, aut
ab ordinibus pendeat, Gallorum tamen Reges indefinita & libera pote-
state imperare.* Similia de Anglorum Regibus legas: quod li-
cet maximam Senatus auctoritatem agnouerint, regio tamen
iuri intercedere eam noluerint; & prudentiæ quidem causa læ-
pius ad curiam retulerint, quæ sui iuris esse de cetero non dubita-
uerint. De Henrico VII. summatis *Baconus*: *Monetarum regi-
men, & belli ac pacis tractatus & consilia, & rei militaris administra-
tionem, (quæ omnino absoluti iuris sunt) sepenumero ad Comitiorum
regni deliberationes & suffragia referebat.* Neque Elisabetha du-
bitauit subinde Curiam, modestè admonere, & reuerentiam
iuris Regii ordinibus commendare, imò plenè comitiis denun-
tiare; *cauerent Principis patientiam ledere* Cuius generis sen-
tentia male accommodantur adulantium artificio iis Principi-
bus, qui adstrictam lege & partitam cum Ordinibus potestatem
obtinent: ut paulo post dicitur.

Quid? si in regno accurate sic dicto Seiantis aliquis, Prin-
cipem suis præstigiis huc illuc agitat, & indebitam priuato arbi-
trio potestatem sibi vindicat. an, quæ egit, Regis, id est, ciuitatis
acta videbuntur? Dicit sententiam contra, Rex, ut primum som-
no excussus, alienorum peccatorum pudorem non feret. & di-
cet regie; ut omnes intelligant, non impune atrectari iura vni
debita, cui Deus dedit. Rectè monuit *Antonius Perezium Ducem*
Leyme: Cum S. Ioannes ad pedes Angeli cuiusdam, illum adoratu-
rus, abiicere se vellet, Angelus intercessit his verbis: caue feceris; con-
seruus

servus enim tuus sum. sibi dictum hoc putet Aulicus, & quanto demissiore cultu adorari se a genibus videt, tanto magis illos sibi nocituros honores repellat, & non magis alios, quam se Principis ministrum esse cogitet. Moderetur itaq; fortuna sua, dicatq;: vide ne feceris; et enim conservus tuus sum. --- Tandem enim in Principe suscitatur & excitatur naturalis ille Zelus, affectus amore multo potentior, qui aequalem ferre nequit, sed omnes scire vult, quanta inter Dominum & servum sit differentia. Fit hoc, ubi intra tyrannidis facinora, sola ambitione peccatum est, quid, si Regii nominis obtentu minister tyrannus grassetur? *Dura necessitas hominibus liberis, qua tyranno parere coguntur sub bono Principe;* inquit ille, qui persuadet Regi, ut publica vsurpantem, ultimo supplicio privatae fortis admo-
neat. Quod cum factum esset, placuit in mortuum lege agi, quo trada
ducta ad posteros viri memoria, qualis vixerat, amoveret suspitionem iniusta
caedis: tyrannidis vsurpatae, amoveat pecunie publicae populi oppressi postu-
laratio in ipsum instituitur, actore advocato fisci.

In Aristocratiis, consideraturis diligentius hanc quaestionem, opus est ad diversa huius reipublicae genera attendere. Est enim Aristocratiis alia simplicior, & vno collegio, nec nominibus, nec iure distincto comprehensa: alia autem pluribus collegiis distinguitur, lateque diffunditur. In utroque genere, non tam arbitria hominum, quam leges valere debent, ut valeat publica civitatis auctoritas. Sed in priori genere, ut minus periculi, ita rarior in hac quaestione dubitatio, nisi quis eadem in oculis habeat, quae modo de regno dicta sunt. Nam si in Aristocratiis fiat, ut ceteri eiusdem iuris participes, paucis aliquibus concedant, eorumque de sententia omnia decerni, agique patiantur, plerumque bona cum pace & gratia restransiguntur, sicut exemplis *Luianis* constat: neque disputatur de auctoritate reipublicae. Si autem obliquas per artes, & ceteris aegre ferentibus, pauci aliqui omnia ad se trahant; tum, si mature auctoritas legum opponatur, facile impediti potest, ne res in oligarchiam degeneret. At ubi Aristocratica vis collegiis laxius distributa est, non minimi momenti dubitationes, & nisi praecidantur, contentiones de republica oriri possunt. Finge; Collegio cuidam, i. e. certo numero de optimatibus commissam esse administrationem solennem

*Gravand.
lib. 2. hist.
de Ancto.*

*lib. 71. c. 6.
& lib. 111.
sap. 70.*

sem & statam magni, & ad republ. spectantis negotii: sed nomine & iure omnis optimatum ordinis exercendam. illud collegium autem, paulatim proprio nomine, & ut sui iuris negotium id tractare. Potest enim fieri, ut ab initio satis clara res sit, adeoque formulis scripturæ, quas sollicitudo & cautio futuri gignit, non perscribatur: progressu autem temporis non æque in obuia luce constituitur. parata iam erit quæstio: an, quia non cautum est disertis literarum verbis, rerum primordia non satis argumenti habeant? tum inprimis (ut ad auctoritatem publice actorum revertamur) an non reliquo ordini optimatum, cuius nomine angustior numerus tractandum accepit negotium, ius fasque sit intercedere, agendi modum definire, sententiam suam interponere? an commissum quidem, sed ordinarium, solenne, hereditarium munus omnem censuram & examen & participationem respuat? an ipsa committendi ratio, auctoritatem committentium integram æternamque præstet? Finge amplius: Collegia quædam, dignitatis & conditionis sue ratione distincta, pari iure ad certum negotium concurrere: prerogativam autem ordinis & loci liberalius de prerogativa iuris explicari: aut par ius, ad disparem exercendi rationem ablegari. Quæstiones, inquam, possunt hic oriri, quarum exempla nemo lubenter disceptat.

In *Democratia* validam, de auctoritate publica actorum & agendorum, quæstionem mouet *Lysias*, quando ad Athenienses mirabundus inquit: *ὁμῶν δὲ ἀξίον διαμύλλειν, ὅτι ἕωςδε μὲν δημοκρατίαν εἶναι, γινώσκουσι δ' ὅτι ἀν' ἑτοί βέλονται.* Merito vos miratur aliquis, quod putatis *Democratiam* siue *populare imperium* esse, & sit tamen quodcumq; isti volunt. *Demagogos* intelligit: quos & graphicè describit: sicut & *Demosthenes* & *Isocrates* passim. Sed quotiens populus evigilat, & se deceptum intelligit, exitium sibi hi tales inveniunt. Id quod evenire etiam solet in magistratum actis, præter legum præscripta, & mentem populi actis. Sed, quæ alias hîc dubitantur, ex iis, quæ dicta sunt, & dicenda, diiudicari poterunt.

Crebrior enim disputatio est in *mixto statu* *reipublica*, quid civitas egerit. Non est alibi plus opportunitatis, ambituosis & novis consiliis. Prima fraudis in hoc genere origo, ex ipsa descriptione

Orat. 24.
c. 1. & 2.
negotiorum

scriptione mixti status: quotiens à *mixtura*, *temperamentum* non distinguitur. Illa enim vox unice ad formam civitatis; hæc ad modum administrandi, haud raro à forma nonnihil discrepantem, referenda est, si accurate velimus loqui. non, quasi non permutari illas contingat; sed quod philosophari volentibus omnis confusio vitanda est. Notum est, non dari fere hodie Democratas, nisi Aristocratice, non mixtas (aliud enim id est) sed temperatas. qualem Athenis omni ope consilioque optabat *Isocrates*, ad eum, ut non aliud sibi in republica negotium potius dari arbitraretur. Si temperamentum istud Aristocraticum, de mixtura interpretaberis, iam data est via quaestioni, de qua agitur. Sub *temperamentis*, *simulacra* etiam continentur, quæ pro veris rerum momentis, & pro iure reipublicæ venditare, inter artes politicas, variis de causis, adhibetur. *Contareni* calamo ita describitur, ex proposito quodam secreto, Venetorum reipublica, quasi ex Monarchia, Aristocratia, Democratia mixtus esset status, cum trahat præter temperamenta & simulacra.

de rep. Venet.

Sicut autem ex temperatione ad rationem agendi pertinente, facere mixturam, quæ participatione iurium maiestatis definitur, multis solenne est: ita mixturam pro temperamento interpretatur vel ignorantia philosophiæ civilis, vel adulatio, & sua cuique utilitas, præsertim in statu ex Monarchia & Aristocratia mixto. Ibi enim Principem, quotiens primus esse debet, solum volunt aspectare, qui aulam patriæ, domum reipublicæ præferunt. Quantum est rerum, quæ civitatis & reipublicæ nomine præscribebantur; plerisque imperii consortibus ignorantibus, aut contradicentibus gesta! Loquuntur *Acta publica*, quæ vocant, ubi homines tacent. Igitur hac vice nihil adiciemus: cum præsertim alibi dixerimus de perniciofa & impotenti sophistarum consuetudine, quæ ex consortibus imperii, consiliarios; ex imperantibus, magistratus; ex domesticis, peregrina; ex novis, vetera redigere, artificio plusquam Colchico potest.

Relat. p. 11. lib. 1. c. 5. c. 4. s. 4. c.

Ceterum in hac quaestione tractanda prorsus ferrum non possunt, illa *Arnisai*: Vbi distinguit inter contractus, qui ineuntur à sola maiestate; & qui ineuntur ab omnibus civibus. Nihil enim certius apud

apud Philosophos hac sententia: quicquid maiestas agit, siue quicquid habentes maiestatem agunt, id à ciuitate, atque adeo ab omnibus civibus actum cenferi debet. Neque quicquam absurdius dici potest, quàm summam potestatem ciuitatis, ciuitati opponere. in quemcunque enim vel quoscunque, ciuitas summam potestatem contulit, ille vel illi referunt personam ciuitatis. Si ergo omnium ciuium potestas superior erit maiestate; duo summa in eodem ordine statues; & vni corpori duo capita impones, id est, monstrum facies. Frustra excipit *Arniseus*: neque enim maiestas vbiq; representat totam rempublicam: imprimis in rebus publicis corruptis. Vaga hæc sunt & nullo scientiæ fundo concepta, nisi enim arguatur velis in vocabulo maiestatis, summa potestas vbiq; est vnica causa actorum à ciuitate aut agendorum. sicut autem ciuitas, etiam iniqua agens, non statim definit esse ciuitas; ita vbi summa potestate abutuntur, qui ea præditi sunt, non statim solutus intelligitur ille ordo quo ciuitas est ciuitas, quod *Aristoteles* sæpe inculcat. & exemplo Democratix vitiosæ ostendit, quod si considerasset *Arniseus*, non subiecisset prioribus ista: In omni cuius prolapsa republica agitur contra bonum totius ciuitatis; & proinde contractus nequeunt toti reipublice imputari; sed manent penes eos, qui in fraudem reipublice contraxerunt. Abunde enim hæc profligantur exemplo Aristotelico Democratix vitiosæ, in qua si tota multitudo contra bonum suæ ciuitatis egit, penes quos manebit culpa male actorum, à ciuitate scilicet, ut vult *Arniseus*, remouenda? Illud quoque postea crude adicitur: Quin & ipso iure nulla sunt, quæ contra utilitatem publicam contracta sunt, siue ab iniusto reipublica possessore contrahantur, siue à iusto. Latet fraus in præscriptione utilitatis publicæ: quæ nec in vna rep. vno modo æstimatur: adeoque non nisi expressis exemplis intelligitur. Dicent aliqui, utilitatem publicam esse, quæ omnium omnino ciuium comoda spectat. Atqui sunt ciuitates, nec statim tyrannidis dammandæ, vbi omnia præcipue ad vnius commodum referuntur. Quid oppones illius contractibus, qui ciuitatem in patrimonio habet, etiam si ciues non existiment ad suam utilitatem istos pertinere? Sed hæc hæc tenus.

E

Qui

Qui interim à ciuitate agenda, sibi vindicant, illi profanas rebus sacris manus admouent, id est, ut clarius dicam, læsæ maiestatis rei sunt. Apud *M. Senecam* annotatur: *Is ledit populi Romani maiestatem, qui aliquid publico nomine facit: tanquam illegitimus falsa mandata affert, sic audiuntur tanquam populus Romanus illa dederit. Imperator fœdus percussit, videtur populus Rom. percussisse, & continetur iniro fœdere. Et præcesserat quod repetitur in Excerptis: In eo quod sub prætextu publica maiestatis agitur, quicquid peccatur, maiestatis actione vindicandum est. De fœdere sic accipe, ut à sponcione distinguas: nempe, si Imperator, cum non nisi spondere posset, fœderis faciendi potestatem, quasi à ciuitate sibi permissam, vindicasset, ac ciuitatem ignaram, inuitamq; obligare voluisset. Accurate enim omnia hæc capienda sunt; nec; illuc descendendum (quod ap. *Senec.* disputatur) ut, quicquid magistratus, obtentu publici officii, peccat, hoc crimine censendum sit. Si enim ita accipias illa verba; in eo, quod sub prætextu p. m. explicatione opus habebunt.*

Annötatum est antea, ciuitatem, quæ æs alienum contracterit, cum libera esset, non solvi debito, si in formam provincie redigatur, & fiat pars alterius ciuitatis. Verum hoc esse putamus, etiam si bello facta sit hæc mutatio; cum hæc tamen exceptione, nisi hostibus victoris debeatur ea pecunia. Ids enim bellum non modo in bona & corpora hostium, sed etiam in iura eorum porrigitur. Si autem debeatur non - hostibus, tum victor, si laudem iustitiæ amat, non debet intercedere iuri, quod natura dicitur, nisi quod, necessarias ob causas differri tempus solutionis posse, fatendum est. Quid; si hostibus tuis alii debent pecuniam: poterisne debitoribus hoc nomen remittere? Manente bello, frustra & sine effectu hoc tentaueris. Sed subacta ciuitate creditrice, & firmata possessione, si hoc feceris, iam de tuo liberalis esse poteris. Videatur *Grotii* demonstratio.

De ciuitatibus iniqua agentibus, aut ex iniquorum cœtu conflatis, etiam recte putamus *Grotium* definiuisse. Vbi etiam de corruptis ciuitatibus aliquid annotatur. In quibus haud facile est pronuntiare, nisi postquam corruptissima respublica, ad alium aut meliorem statum emerferit. Figuras quoque non oportet

lib. 4. con-
trouers. 2.

lib. 9. de-
clam. 2.

pag. 6. & 7

L. B. 3, 8, 4.

L. B. 3, 3,
2. & 3.

oportet accipere, ut proprie dicta. Quid uſtatius, quàm magnam aliquam corruptionem, aut conuerſionem, ut euerſionem & deſtructionem exaggerare? κακοποιτίαν pro αναρχία interpretari? concuſſionem pro interitu? Quae in hac quaſtione probe diſcernenda ſunt. Qui *πονηρόπολις* Philippi Macedonis adferunt, cum de ciuitate deſcribenda agitur, non ſatis attendunt, quid dicant. Non fuit illa ciuitas, ut hīc accipitur; ſed in magna ciuitate, loco ſepoſito, quādam quaſi cuſtodia, continendis ſeorſum, qui ciues ceteros inquinaturi erant ſuo conuictu. Sicut ex *Theopompo Suidas* tradit.

*Arniſta
Reſc. p.
lit. lib. 2.
c. 1. ſc. 2.
ſ. 16.*

*ſecce
πονηροπ.*

Corollariū vice adiecta.

I.

Differentia inter Regem & Regnum, non recte traditur in Franco-Gallia cap. 19.

II.

Regnum Gothicum in Italia, noua ciuitas fuit. ut & regnum Longobardicum, & in Neustria Normannicum.

III.

Roma, quotiens exteris ſubiecta eſt, eadem vrbs, non eadem ciuitas fuit.

IV.

Arduum, ſed Heroicum opus eſt, quod Anonymus Rhetoric. Ariſtotel. Scholiaſtes (quidam Alexander Aphrodiſ. putant) ad 3. Rhetor. p. 66. notat: τὰς πόλεις ἀνομαλίαι· ἔταν τινὲν τῆ πόλει θεωρουμένην ἀνισότηα (ἐν τῷ τὸς μὲν εἶναι πλουσίους, τὸς δὲ πένυτας· ἢ τὸς μὲν δυνάσας, τὸς δὲ ἀδυναμῖτους) πειρᾶται τις ἐξισῶσαι. Ciuitates ad æqualitatem redigere: quando quis inæqualitatem, quæ in ciuitate ſpectatur, inter diuites & pauperes, præpotentes ac iniquos, & oppreſſos ac iniquos patientes, ad æqualitatem reducere ſtudeat.

Ad

Ad eximium Dn. Respondentem.

Publica priuatis agitari sepe per orbem
Auspiciis, quæ non sæcula visa queri?
Rem facis, ingenio quæ sit dignissima ciue,
Cum quæris tanti vim feriemque mali.

*Boni ominis causa
adi,*

Io. Henricus Boeclerus,

Præstantissimo Dn. Johanni Zechio,

Respondenti.

Quam pugnam, Zechi, subiisti, docte, Parente
Per mortem ad plures nuper eunte tuo.
Cum sua Mercurius voluit ee castra lucrosa,
Pauperis omiſſâ Palladis arce, sequi.
Depugnata eadem mihi quondam est, auspice Christo.
Nec me, quod statio hac est mihi tenta, piget.
Nec re pœniteat, constantem Palladis arma
Tractare, & studiis invigilare tuis.
Si sapiamus rectè, vulgò paradoxon, habere
Diuitias, solos, qui sapiunt, sapiamus.
His opibus freti, securè spernimus omnes
Lacturas furum, temporis, ignis, aquæ:
Et quamvis inopes, cum Paulo dicimus; omnes
In Christo fidâ mente tenemus opes.
Hui conquirendis opibus modo fortius insta,
Hasq; animi merces sedulitate lege.
Sic aliquando satis dives, dicabis abunde
Multos, quos quares, ceu sacra lucra, Deo.
Et dices, valeant mundi bona. Mens pia, forte
Quæ contenta suâ, sunt mihi magna lucra.

gratulabundus scribebam
Balthasar Scherd Theol. D.
L. L. Oriens. Prof.

Auspicio

Auspicio illustri profert dum splendida dona
ZECHIPS ingenii;
Omnibus notis clarissima quæque vovere
Huic patriæque licet.

Amicitie causa aulogodios ser.

Robertus Koenigsmannus,
Eloq. Professor.

Eximio DN. Disputanti

JOHANNI ZECHIO,

Amico suo.

Qui publicè & solennitè congressibus
Dare symbolas studebis exigentibus
Quas poscimus Academicas ZECHI optime
Tibi gratulabimur Hospites Academici
Cantabij ipse. nam canunt post symbolas.
benevol. ser.

M. Iohannes Faust, Log. &
Metaph. Prof. P.

Ad Præf. & Amant. Dn. Zechium.

De ciuitatis actibus dum differis,
Ac publicum discernis à privo bono:
Et Universitas & alma Patria
Ciuem bonum laudabilemque Te vocat.

A. & H. E.

f.

M. Elias Veiel.

F I N I S.

Strassburg, Diss., 1659-60

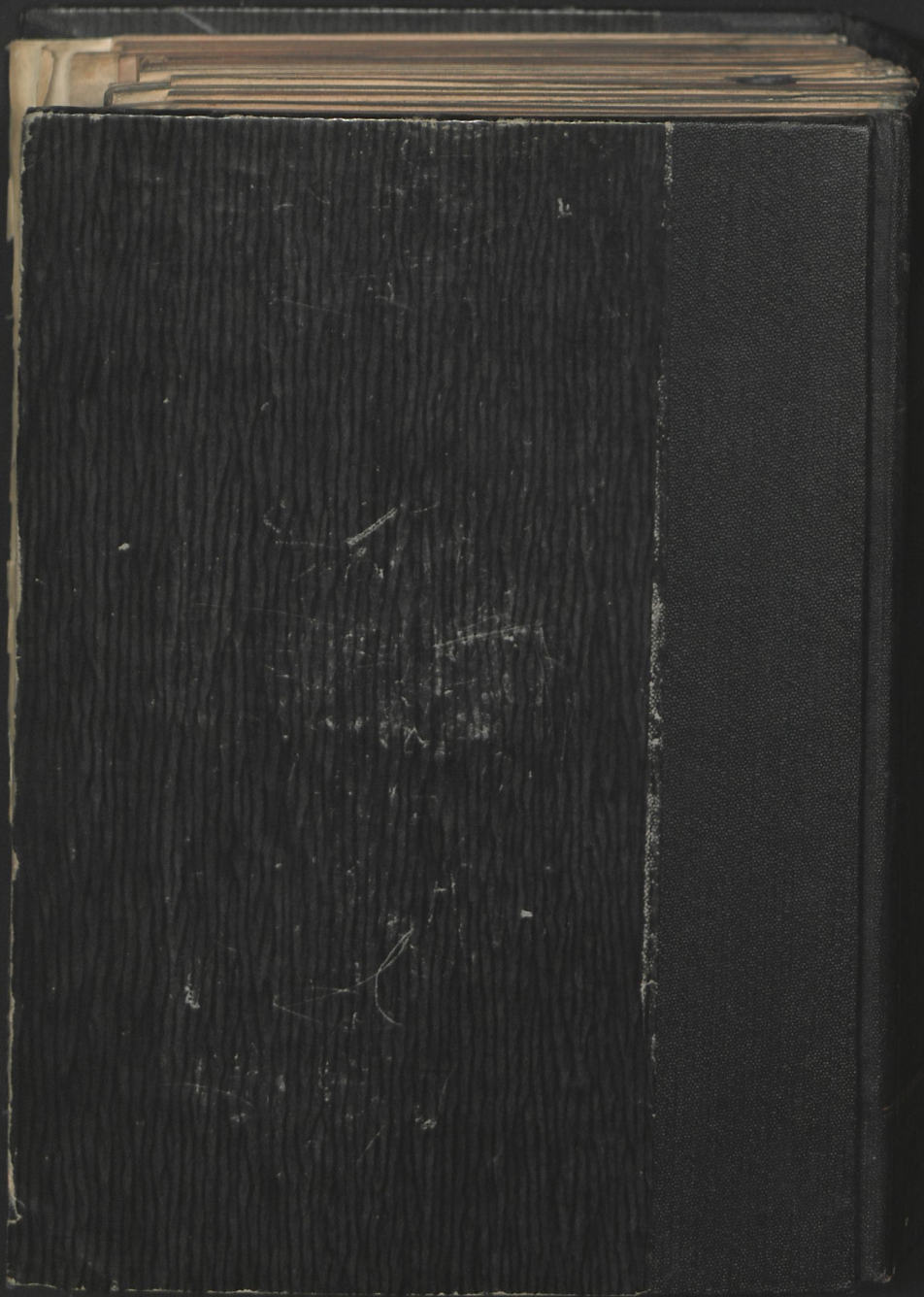
ULB Halle
005 607 590

3

TA → OL

1077

23
80

1660, 3.

D. B. I.
DE EO QVOD CIVITAS
EGIT.

In incluta Argentoratensi Academia

P R A E S I D E

JO. HENRICO BOECLERO,

Historiarum Professore ordinario.

publice

more Academico

respondebit

JOHANNES ZECHIUS, Ulmenfis.

d. 19. m. Ianuarii.

ARGENTORATI,

Typis FRIDERICI SPOOR.

ANNO M. DC. LX.

4.

